

13. OTWARTOŚĆ NA DRUGIEGO CZŁOWIEKA

I. PROSPEKT WARTOŚCI

Elementem składowym interakcji zachodzących między ludźmi jest otwartość, która jest przeciwieństwem postawy zamkniętej czy nastawionej obronnie. Osoba otwarta potrafi odbierać różnorodne emocje, zarówno swoje własne, jak i innych osób. Dialog między ludźmi, systemami, ideologiami jest możliwy dzięki postawie otwartej.

1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój społeczny.

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Umiejętność komunikowania się z ludźmi.

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Postawa otwartości wobec innych ludzi.

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Czym jest i jak się przejawia otwartość na drugiego człowieka?

- Jaka jest rola otwartości w komunikacji międzyludzkiej?
- Co jest istotne w budowaniu przyjaznych relacji?
- Jakie są granice otwartości?

1.5. ZADANIA DLA UCZNIĄ, SAMOWYCHOWANIE

→ NORMY

- Otwartość to gotowość do przyjęcia nowych idei, bycie ciekawym ludzi i świata, szczerość.
- Stopień otwartości zależy od charakteru relacji łączących ludzi.
- Otwartość przejawia się w życzliwości.

→ ZASADY

- Staram się słuchać innych ludzi.
- Mówię szczerze o swoich potrzebach, uczuciach, emocjach.
- Nie zniechęcam się drobnymi niepowodzeniami w nawiązywaniu relacji z innymi.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

→ NORMY

- Otwartość jest procesem komunikowania się.
- Rodzice budują pierwsze układy interakcji.
- Kontakty społeczne w rodzinie uczą łatwości nawiązywania i podtrzymywania relacji z innymi.
- Bliskie porozumienie jest ważną potrzebą w stosunkach z rodzicami.
- Zaburzona komunikacja z rodzicami sprzyja agresji i zażywaniu używek.

→ ZASADY

- Rozmawiam w domu w atmosferze otwartości i zaufania.
- Słucham o potrzebach, uczuciach, emocjach córki/syna.
- Dbam o partnerstwo dialogu; zdaję sobie sprawę z tego, że żadna ze stron nie ma przewagi.

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

→ NORMY

- Poziom otwartości we wzajemnych relacjach warunkuje prawidłowe porozumiewanie się w szkole.
- Naturalny charakter interakcji warunkowany jest wzajemną otwartością uczniów i nauczycieli.
- W budowaniu klimatu przyjaznych relacji istotna jest aprobatą osób biorących udział w komunikacji.

→ ZASADY

- Stwarzam przestrzeń do wymiany zdań i poglądów, aby pobudzić aktywność uczniów.
- Otwartość wiąże się z obustronnym zrozumieniem.
- Skuteczne porozumiewanie się opieram na okazywaniu szacunku dla indywidualności innych osób i odrzuceniu stereotypów.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Organizacja wydarzenia, na którym obecni będą wszyscy nauczyciele i uczniowie (kino, teatr, karaoke, piknik, wydarzenie sportowe). Działania integracyjne sprzyjają lepszemu poznaniu się, budowaniu pozytywnej atmosfery, poczuciu bezpieczeństwa i tworzą doskonałą przestrzeń do wymiany zdań.

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Uczeń wie, że elementem składowym interakcji jest otwartość. Kojarzy się ona z ciekawością wobec innych ludzi i świata, bezpośredniością w ujawnianiu własnych myśli i uczuć. W szkole panuje klimat, który sprzyja budowaniu przyjaznych relacji między młodzieżą, a nauczycielami. Uczeń okazuje szacunek względem osób o innych poglądach, odrzuca stereotypy, potrafi słuchać ze zrozumieniem swoich rówieśników i sam otwarcie mówi o swoich potrzebach i emocjach.

1.10. ZAGROŻENIA

Zagrożeniem dla otwartości na drugiego człowieka jest życie w emocjonalnej izolacji i strach przed odrzuceniem, brakiem akceptacji i niesprawiedliwą oceną. Miejsce otwartej komunikacji i zrozumienia zajmują walka o własne racje i zamknięcie na innych. Powstrzymywanie się od komunikacji, brak rozmowy i informowania o przeżywanych emocjach i uczuciach, potrzebach, sprawia, że często ranimy siebie i osoby nam bliskie.

II. WYBRANA LITERATURA Z KOMENTARZEM

ZEMSTA

CZEŚNIK

Niechże będzie dziś wesele,
Równie w sercach, jak i w dziele –
podając rękę Rejentowi
Mocium panie, z nami zgoda.
Rejent przyjmuje rękę z niskim ukłonem.

WSZYSCY

Zgoda! zgoda!

WACŁAW

wstąpiwszy na środek tak, że Klara po jego prawej, podaje rękę Cześnikowi, on zaś ojcu po lewej, i posuwając się na przód sceny
Tak jest, zgoda,
A Bóg wtedy rękę poda.

↑ A. Fredro, *Zemsta*, Wydawnictwo Greg, Kraków 2018, s. 117.

KOMENTARZ

W *Zemście* Aleksandra Fredry (1793–1876) na pierwszy plan wysuwa się spór między zamieszkującymi połowy zamku przedstawicielami dwóch zwaśnionych od pokoleń rodów: Cześnikiem Raptusiewiczem i Rejentem Milczkiem. W przytoczonym fragmencie, który jest ostatnią sceną utworu, następuje zakończenie ciągnącej się latami wojny między zwaśnionymi rodami przypiecętowane małżeństwem Klary, bratanicy Cześnika, z Wacławem, synem Rejenta. Ten miłosny związek dwojga przedstawicieli kolejnego pokolenia przyczynia się do pokoju, a główni bohaterowie podają sobie dłonie na zgodę.

Otwartość na drugiego człowieka oznacza wychodzenie poza utarte przesady, opinie, stereotypy. Zakłada porzucenie uprzedzeń i przyjęcie osoby

z całym bagażem jej życiowych doświadczeń, ofiarowanie szansy na nawiązanie relacji i porozumienie.

III. NAUCZANIE

3.1. SUGESTIE FILOZOFICZNE

Drogą człowieka jest otwartość i komunikacja, dlatego też podążanie drogą otwartości jest obecne w wielu systemach filozoficzno-religijnych. Rezygnując z twórczego rozwoju siebie i otwartości na drugiego człowieka, osoba skazuje się na zamknięcie i ograniczenie.

Na podstawie twórczości ks. Józefa Tischnera można stwierdzić, że „autentyczne doświadczenie drugiego jest wolne od przymusu, jest reakcją moralną, w której po obu stronach manifestuje się dobra wola”¹.

Obecna epoka nazywana jest epoką komunikacji, w której zabiega się o otwartość. Próby przekształcenia człowieka w kierunku zamkniętego bytu stanowią poważne zagrożenie. Skutkami egocentryzmu są degradacja i uprzedmiotowienie człowieka.

3.2. SUGESTIE DYDAKTYCZNE I PEDAGOGICZNE

„Otwartość jest przeciwieństwem postawy zamkniętej czy nastawionej obronie. Oznacza skłonność do przyjmowania i rozpatrywania nowych informacji, niezależnie od aktualnie rozwiązywanych problemów. Jest czymś więcej niż zwykłą ciekawością, przejawia się w zdolności do tolerowania wieloznaczności i sprzeczności”². Otwartość zapewnia partnerstwo dialogu. Zachowanie równoważności podmiotów interakcji, takich jak rodzice – dzieci, nauczyciele – uczniowie, rodzice – nauczyciele sprzyja konstruktywnemu rozwiązywaniu problemów. Żadna ze stron nie ma przewagi, co daje ochronę przed poniżeniem. Stworzenie takiej atmosfery w szkole jest warunkiem obustronnej, prawidłowej komunikacji.

3.3. SUGESTIE PSYCHOLOGICZNE

Otwartość determinuje prawidłowe porozumiewanie się. Decyduje o przekazywaniu wprost komunikatów o uczuciach, myślach, nadziejach. Człowiek otwarty jest wolny od napięcia wynikającego z obaw, ogranicza konflikty, bo potrafi

1 *Filozofia XX wieku*, red. Z. Kuderowicz, t. 1, Państwowe Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 2002, s. 158.

2 J. Lenda, *Otwartość*, w: *Encyklopedia aksjologii pedagogicznej*, red. K. Chałas, A. Maj, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, Radom 2016, s. 703.

odczytać intencje wypowiedzi. Przejawianie otwartości ułatwia percepcję komunikatu i pomaga zmieniać zachowanie. „Otwartość na doświadczenie jest cechą osobowości opisującą tendencję do poszukiwania oraz pozytywnego wartościowania doświadczeń życiowych, ciekawość poznawczą i tolerancję wobec nowości. Otwartość jest szczególnie związana z kreatywnością i zdolnością do myślenia dywergencyjnego, jednak nie jest równoważna z inteligencją”³.

IV. NAUCZANIE RELIGIJNE

4.1. TEOLOG

W *Credo* nazywamy Kościół „powszechnym”, a zatem jest on z samej swej natury otwarty, skierowany do wszystkich. Niezależnie od kultury, języka, sytuacji życiowej czy innych czynników do Kościoła zaproszeni są wszyscy. Kościół nie ma w sobie niczego z ekskluzywizmu, sekciarstwa, „bycia dla siebie”. Z tego też powodu Kościół z natury swojej jest również misyjny, skierowany do tych wszystkich, którzy chcą przyjąć dobrą nowinę.

Pluralizm współczesnego świata odegrał zasadniczą rolę w rozumieniu tego, czym jest postawa otwarta. Społeczeństwo wyciąga wnioski ze swojego zróżnicowania i dąży do integracji swojej osobowości. Wzajemne poznanie się i zrozumienie wymaga otwartości. Chrześcijaństwo może pełnić swoją misję w świecie, opierając się na takiej postawie.

³ Tamże, s. 703-704.

4.2. NAUCZANIE PAPIESKIE

” Nie wystarczy zaradzić potrzebom kogoś, kto znajduje się w trudnej sytuacji materialnej, należy jednocześnie zaspokoić jego pragnienie wartości i głębokich odpowiedzi. Ważny jest rodzaj pomocy, którą się oferuje, ale jeszcze ważniejsze od tego jest serce, z jakim tej pomocy się udziela. Zarówno gdy chodzi o projekty na małą skalę, jak i o wielkie przedsięwzięcia, wolontariat w każdym przypadku powinien być szkołą życia, zwłaszcza dla ludzi młodych, przyczyniając się do ich wychowania w kulturze solidarności i otwartości, w gotowości do dania daru z siebie.

↑ Jan Paweł II, *Miłość najwspanialszą formą ewangelizacji. Przesłanie na zakończenie Międzynarodowego Roku Wolontariatu*, 5.12.2001, [online:] https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/wolontariat_05122001 [dostęp: 31.08.2022].

” Otwarcie się na życie jest ośrodkiem prawdziwego rozwoju. Kiedy jakieś społeczeństwo skłania się ku negowaniu i unicestwianiu życia, nie znajduje już motywacji i energii potrzebnych do angażowania się w służbę prawdziwego dobra człowieka. Jeśli dochodzi do utraty wrażliwości osobistej i społecznej na przyjęcie nowego życia, również inne formy otwarcia przydatne dla życia społecznego ulegają wyjąłowieniu. Przyjęcie życia wzmacnia siły moralne i uzdalnia do wzajemnej pomocy. Przyjmując postawę otwarcia na życie, narody bogate mogą lepiej zrozumieć potrzeby narodów ubogich, unikać wykorzystywania ogromnych zasobów ekonomicznych i intelektualnych do zaspokojenia egoistycznych pragnień własnych obywateli, a popierać szlachetne działania z myślą o moralnie zdrowej i solidarnej produkcji, w poszanowaniu fundamentalnego prawa każdego narodu i każdej osoby do życia.

↑ CV 28.

” Nie przypadkiem wiele małych społeczności, które przetrwały na terenach pustynnych, rozwinęło szczerą zdolność do przyjmowania pielgrzymów w drodze, dając w ten sposób przykład wypełniania świętego obowiązku gościnności. Doświadczyły tego również średniowieczne wspólnoty klasztorne, co widać w Regule św. Benedykta. Chociaż mogłoby to zakłócić porządek i ciszę w klasztorach, Benedykt wezwał, aby „z największą troskliwością przyjmować ubogich i pielgrzymów”. Gościnność jest konkretnym sposobem, by nie pozbawiać się tego wyzwania i tego daru, jakim jest spotkanie z ludzkością poza własnym kręgiem. Osoby te uznawały, że wszystkim wartościom, które mogłyby pielęgnować, powinna towarzyszyć ta zdolność do przekraczania siebie w otwarciu na innych.

↑ FT 90.

4.3. PISMO ŚWIĘTE

” Wtedy odezwie się Król do tych po prawej stronie: „Pójdźcie, błogosławieni u Ojca mojego, weźcie w posiadanie królestwo, przygotowane dla was od założenia świata! Bo byłem głodny, a daliście Mi jeść; byłem spragniony, a daliście Mi pić; byłem przybyszem, a przyjęliście Mnie; byłem nagi, a przyodzialiście Mnie; byłem chory, a odwiedziliście Mnie; byłem w więzieniu, a przyszliście do Mnie”. Wówczas zapytają sprawiedliwi: „Panie, kiedy widzieliśmy Cię głodnym i nakarmiliśmy Ciebie? Albo spragnionym i daliśmy Ci pić? Kiedy widzieliśmy Cię przybyszem i przyjęliśmy Cię, lub nagim i przyodzialiśmy Cię? Kiedy widzieliśmy Cię chorym lub w więzieniu i przyszliście do Ciebie?”. A Król im odpowie: „Zaprawdę, powiadam wam: Wszystko, co czyniliście jednemu z tych braci moich najmniejszych, Mnieście uczynili”.

↑ Mt 25,34-40.

4.4. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

” Poszanowanie osoby ludzkiej przejawia się w poszanowaniu zasady: „Poszczególni ludzie powinni uważać swojego bliźniego bez żadnego wyjątku za «drugiego samego siebie», zwracając przede wszystkim uwagę na zachowanie jego życia i środki do godnego jego prowadzenia”⁴. Żadne prawodawstwo nie jest w stanie samo przez się usunąć niepokojów, uprzedzeń oraz postaw egoizmu i pychy, stojących na przeszkodzie ustanowieniu prawdziwie braterskich społeczności. Postawy te przezwycięża jedynie miłość, która w każdym człowieku dostrzega „bliźniego”, brata.

↑ KKK 1931.

4 KDK 27.

V. LITERATURA

- Benedykt XVI, *Encyklika Caritas in veritate*, Wydawnictwo M, Kraków 2009.
- Dziewiecki M., *Komunikacja wychowawcza*, Wydawnictwo Salwator, Kraków 2013.
- Lenda J., *Otwartość*, w: *Encyklopedia aksjologii pedagogicznej*, red. K. Chałas, A. Maj, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, Radom 2016, s. 703–704.
- Filozofia XX wieku*, t. 1, red. Z. Kuderowicz, Państwowe Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 2002.
- Franciszek, *Encyklika Fratelli tutti*, Wydawnictwo M, Kraków 2020.
- Fredro A., *Zemsta*, Wydawnictwo Greg, Kraków 2018.
- Jan Paweł II, *Miłość najwspanialszą formą ewangelizacji. Przesłanie na zakończenie Międzynarodowego Roku Wolontariatu*, 5.12.2001, [online:] https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/wolontariat_05122001 [dostęp: 31.08.2022].
- Jan Paweł II w komunikowaniu międzykulturowym. O sztuce dialogu z Innym*, red. A. Dudziak, A. Żejmo, Wydawnictwo Naukowe i Specjalistyczne Vertum, Olsztyn 2014.
- Kądziołka W., *Dialog źródłem wychowania w rodzinie*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2012.
- Otwartość. Nadzieje i zagrożenia*, red. M. Szulakiewicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2019.
- Petrie P., *Komunikacja w pracy z dziećmi i młodzieżą. Wprowadzenie do pedagogiki społecznej*, tłum. J. Gilewicz, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 2013.
- Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym [Gaudium et spes]*, w: tegoż, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, red. M. Przybył, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań 2002, s. 526–606.
- Szulakiewicz M., „Uczyni nas otwartymi”. *Studia z filozofii otwartości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2021.

